SVEIKATOS MOKSLAI / HEALTH SCIENCES
ISSN 1392-6373 print / 2335-867X online
2014, 24 tomas, Nr. 1, p. 25-30
doi:10.5200/sm-hs.2014.004

VAIKŲ IR PAAUGLIŲ, PATYRUSIŲ SEKSUALINĘ PRIEVARTĄ, IŠNAUDOJIMĄ, SUNKUMAI IR REALYBĖS SUVOKIMO PAKITIMAI

Vida Kilikevičienė
Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyrius

Raktažodžiai: vaikai ir paaugliai, nukentėjusieji nuo seksualinės prievartos, vaikų teismo psichiatrijos psichologijos ekspertizės, antrinis (pakartotinis) traumavimas arba retraumatizavimas, realybės suvokimo sutrikimas.

Santrauka

Šio darbo tikslas – nagrinėti vaikų ir paauglių, t. y. asmenų iki 18 metų, psichikos būsenos pakitimus, ypatingą dėmesį skiriant jų realybės vertinimo, suvokimo pakitimams dėl patirto jų seksualinio išnaudojimo, tvirkinamųjų veiksmų jų atžvilgiu bei patirtos seksualinės prievartos. Nustatyti, kokie šių nukentėjusių vaikų psichikos būsenos pakitimai, sutrikimai vyrauja.

Darbe analizuojami, lyginami psichikos pakitimai vaikų ir paauglių, kuriems buvo atliktos ambulatorinės teismo psichiatrijos psichologijos ekspertizės Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje Vaikų ir paauglių skyriuje 2010 metais ir 2012 metais. Darbe lyginami rezultatai, išvados gauti 2010 metais su rezultatais ir išvadomis, gautomis 2012 metais šių ekspertizių metu. 2010 metai laikyti baudžiamųjų bylų pakylėjimo metais dėl padidėjusio bylų skaičiaus dėl seksualinio pobūdžio nusikaltimų vaikams ir paaugliams Lietuvoje. Žinoma, kad tais metais Lietuvoje ypač daug diskusijų kėlė ir, galima manyti, šio pobūdžio nusikaltimų tyrimus paskatino vadinamoji „Kauno pedofilijos byla“ (jokių kitų reikšmingų įvykių, kurie būtų galėję paskatinti šio pobūdžio bylų padaugėjimą, nenustatyta).

Šiame darbe nagrinėjami ir kiti veiksniai, turintys įtakos vaikų, paauglių, patyrusių seksualinę prievartą, psichikos, jų realybės suvokimo pakitimams. Ir tai yra ne tik pati patirta seksualinio pobūdžio prievarta, bet ir tai, kad vaikai įtraukiami į baudžiamąjį procesą, jų parodymai tampa esminiu informacijos šaltinu apie šį jų patyrimą; vaikai nėra apsaugoti nuo antrinio traumavimo baudžiamojo proceso metu, dažnai jiems tenka dalyvauti teismo posėdžiuose, pakartotinėse apklausose ir tyrimuose, netgi susitikti su įtariamuoju. Visa tai jiems sukelia antrinį (pakartotinį) psichikos traumavimą arba retraumatizavimą.

Darbe analizuojama, kaip dėl visų šių neigiamų patyrimų keičiasi vaikų emocijos, jausmai, elgesys, mąstymas, suvokimas, pažintiniai procesai, realybės vertinimas. Pastebimi sunkumai teismo posėdžiuose, kai šiems vaikams tenka perteikti įvykį, o vaikas dėl savo psichikos nebrandumo, specifinių raidos ir emocinių poreikių tai daro savitai.

Taip pat šiame darbe analizuojami tyrimo, atlikto lyginant psichikos sutrikimų dažnį vaikų ir paauglių, kurie patyrė seksualinę prievartą, tvirkinimo veiksmus, rezultatai, gauti 2010 metais ir 2012 metais, atlikus jiems ambulatorines kompleksines teismo psichiatrijos ekspertizes. Darbe nagrinėjama, lyginama berniukų bei mergaičių, patyrusių seksualinio pobūdžio prievartą ir kuriems buvo atliktos ambulatorinės teismo psichiatrijos psichologijos ekspertizės 2010 metais ir 2012 metais, amžiaus struktūra, pasiskirstymas. Lyginami vaikų seksualinės prievartos šaltiniai, t. y. iš ko vaikai, paaugliai dažniausiai patiria šią prievartą, ir ar keitėsi šie šaltiniai 2010 ir 2012 metais.

Darbe atkreipiamas dėmesys, kad, neatlikus tinkamai šio pobūdžio nusikaltimų vaikams tyrimo bei nesuteikus tiems vaikams, paaugliams tinkamos ir laiku pagalbos, neigiamos, sunkios pasekmės jiems išlieka ilgą laiką, net suaugus.

Įvadas

Seksualinė prievarta prieš vaikus, paauglius nėra nauja tema. Paskutiniais metais apie tai kalbama vis daugiau, vaikų seksualinė prievarta tampa aktualia problema, verčiančia ieškoti vis naujų būdų kovai su ja, nes valstybė ir visuomenė, mes visi privalome apsaugoti vaikus nuo prie-

Adresas susirašinėti: Vida Kilikevičienė, el. p. vkilikeviciene@gmail.com

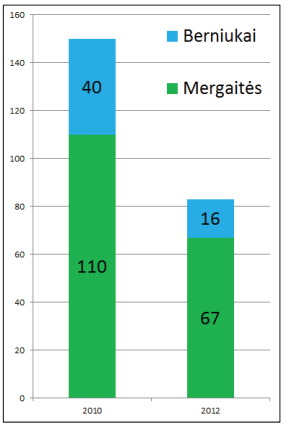

1 paveikslas. Nukentėjusiųjų vaikų pasiskirstymas pagal skaičių 2010 metais ir 2012 metais

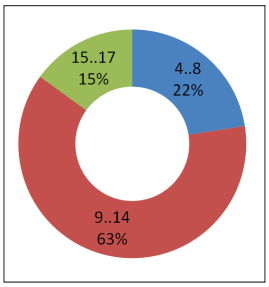

2 paveikslas. Amžiaus struktūra. Berniukų pasiskirstymas pagal amžių. 2010 metai

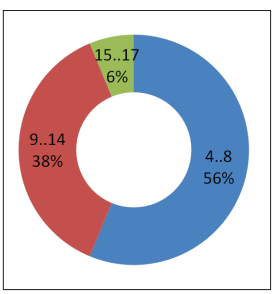

3 paveikslas. Amžiaus struktūra. Berniukų pasiskirstymas pagal amžių. 2012 metai

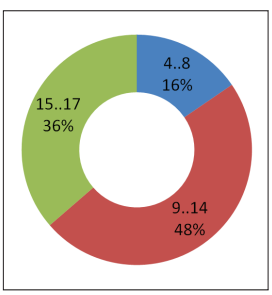

4 paveikslas. Amžiaus struktūra. Mergaičių pasiskirstymas pagal amžių. 2010 metai

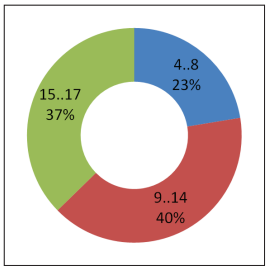

5 paveikslas. Amžiaus struktūra. Mergaičių pasiskirstymas pagal amžių. 2012 metai

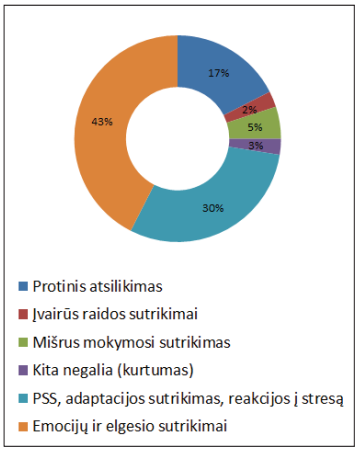

6 paveikslas. Psichikos sutrikimai berniukams 2010 m.

vartos. Tačiau vaikų seksualinę prievartą ir toliau nėra taip lengva atskirti, pastebėti ir atskleisti. Vaiko teisių apsaugos tarnybos dažnai gali įsikišti jau tik tada, kai vaikas yra akivaizdžiai sužalotas. Net ir sužinojus apie seksualinę prievartą išlieka sudėtingumas tiek emociškai, tiek teisiškai, tiek socialiai apginti vaiką bei padėti jam išgyventi šią krizinę situaciją. Čia dažnai pasireiškia tarpinstitucinių įstaigų darbo spragos bei trūkumai.

Darbo tikslas: 1. Analizuoti vaikų, patyrusių seksualinę prievartą, psichikos būsenas. 2. Parodyti, kad vaikams psichikos traumą sukelia ne tik patirta prievarta, bet ir tolimesnės teisinės procedūros bei apklausos, neprofesionalūs įvairių institucijų atstovų veiksmai bei pagalba ne laiku. 3. Atkreipti dėmesį, jog vaikų būsenų pakitimai ir pasekmės gali būti ilgalaikiai.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Darbas atliktas remiantis ekspertizių, atliktų Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos (VTPT) Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriuje, medžiaga, gautais duomenimis.

Tyrimo objektu pasirinkti vaikai, patyrę seksualinio pobūdžio prievartą bei išnaudojimą, dalyvavę 2010 metais ir 2012 metais ambulatorinėse kompleksinėse teismo psichiatrijos psichologijos ekspertizėse Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriuje, Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje prie SAM; šių vaikų psichikos būsenos, jų realybės suvokimas. Tiriamieji - visi minėtais metais ekspertizėse buvę vaikai, nukentėję nuo seksualinės prievartos: 177 mergaitės ir 56 berniukai nuo 3 iki 18 metų amžiaus. 2010 metais ekspertizės atliktos 110 mergaičių ir 40 berniukų, iš viso 150 vaikų. 2012 metais ekspertizės atliktos 67 mergaitėms ir 16 berniukų, iš viso 83 vaikams.

Tyrimo metodas – reikiamų duomenų gavimas iš ekspertizių medžiagos, atliekant gautos medžiagos nozologinę, diagnostinę, statistinę, ekspertinių sprendimų ir kt. analizes.

Taip pat darbo analizė atlikta remiantis pačių vaikų tyrimais, pasakojimais bei išgyvenimais ekspertizių metu, šių vaikų apklausų medžiaga.

Lyginama seksualinė prievarta prieš vaikus ir paauglius, kuriems ekspertizės buvo atliktos 2010 m. (šio pobūdžio tyrimų bei ekspertizių pakilimo metais) su 2012 metais Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Šio tyrimo metu norėta sužinoti, daryti prielaidas, ar daugėja, ar mažėja šio pobūdžio nusikaltimų vaikams Lietuvoje paskutiniais metais. Tyrimo rezultatai parodė, kad 2012 metais buvo atlikta gerokai mažiau ekspertizių vaikams, patyrusiems seksualinę prievartą, palyginus su 2010 metais. Jei 2010 metais buvo atlikta 110 ekspertizių mer-

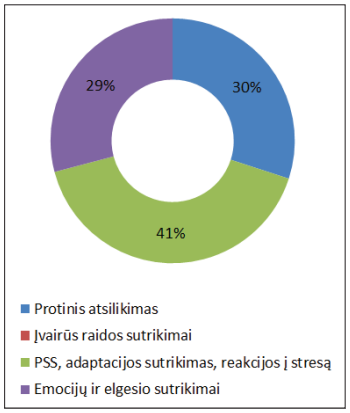

7 paveikslas. Psichikos sutrikimai berniukams 2012 m.

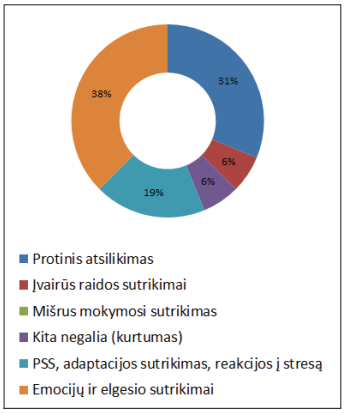

8 paveikslas. Psichikos sutrikimai mergaitėms 2010 m.

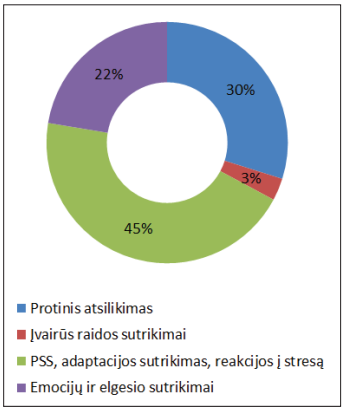

9 paveikslas. Psichikos sutrikimai mergaitėms 2012 m.

gaitėms ir 40 ekspertizių berniukams, tai 2012 metais mergaitėms buvo atliktos 67 ekspertizės, o berniukams – 16 ekspertizių, tai yra 2012 metais šio pobūdžio ekspertizių, lyginant su 2012 metais, sumažėjo beveik per pusę. Jei išskirtume pagal lytį, ypač sumažėjo šių ekspertizių berniukams, t. y. beveik 2/3. Tai pavaizduota 1 paveiksle.

Žinoma, kad seksualinę prievartą patiria įvairaus amžiaus vaikai. Šio darbo metu nagrinėtas ekspertizių pasiskirstymas pagal berniukų ir mergaičių amžiaus struktūrą. Išskirtos trys amžiaus grupės: 4 – 8 metų, 9 - 14 metų, 15 – 17 (iki 18 metų) metų. Jei 2010 metais vyraujantis berniukų, patiriančių seksualinę prievartą, amžius buvo nuo 9 iki 14 metų, tai 2012 metų ekspertizių duomenys ir rezultatai parodė, kad tais metais seksualinio pobūdžio prievartą daugiausia patyrė jaunesnio amžiaus berniukai, t. y. amžiaus grupė nuo 4 iki 8 metų. Tai pavaizduota 2 – 5 paveiksluose. Amžiaus struktūra tarp 2010 m.ir 2012 m. berniukų smarkiai keitėsi - koreliuoja 29% su statistiniu patikimumu p=0,82. Tai pavaizduota 2 – 3 paveiksluose.

Mergaičių, patyrusių seksualinę prievartą, pasiskirstymo pagal amžių tendencija išliko labai panaši 2010 metais ir 2012 metais: dažniausiai prievartą patiria mergaitės nuo 9 iki 14 metų, antroje vietoje - grupė paauglių 15 – 17 metų (iki 18 metų amžiaus). Ir mažiausią grupę sudaro mažamečių mergaičių grupė nuo 4 iki 8 metų amžiaus. Amžiaus struktūra tarp 2010 metais ir 2012 metais tirtų mergaičių mažai keitėsi - koreliuoja 98% su statistiniu patikimumu p=0,13. Tai matyti 4 – 5 paveiksluose.

Darbe lyginama, kokie psichikos sutrikimai buvo nustatyti ir vyravo vaikams bei paaugliams, patyrusiems seksualinę prievartą, kuriems ekspertizės buvo atliktos 2010 metais bei 2012 metais.

Vaikams nustatytų psichikos sutrikimų grafinės išraiškos (6 - 9 paveikslai) rodo, kad tiek 2010 metais, tiek 2012 metais apie 1/3 visų sutrikimų vaikams, patyrusiems seksualinio pobūdžio smurtą, sudaro protinis atsilikimas (šis sutrikimas jiems būna nustatytas iš mažens, įgimtas). Didžiąją dalį – daugiau kaip 1/3 vaikų ir paauglių sutrikimų sudaro stiprūs stresiniai sutrikimai: reakcijos į stresą, potrauminio streso sutrikimas (PSS) bei adaptacijos sutrikimai (su nerimu, baimėmis, depresiška nuotaika, nesugebėjimu susitvarkyti su esama situacija, dalyvauti kasdieninėje veikloje, adekvačiai bendrauti). Likusį trečdalį sudaro stiprūs vaikų ir paauglių emocijų ir elgesio pakitimai (sutrikimai), išryškėjantys po patirto seksualinio išnaudojimo, ir taip pat trikdantys šių vaikų adekvatų funkcionavimą.

Šio darbo metu vertinta mergaičių ir berniukų psichikos sutrikimų, nustatytų jiems jau po bylose nagrinėjamų įvykių – seksualinio smurto ir išnaudojimo - struktūra 2010 metais ir 2012 metais. Įvertinus darbo rezultatus, nustatyta, kad sutrikimų struktūra tarp 2010 m.ir 2012 m. berniukų išliko panaši - koreliuoja 84% su statistiniu patikimumu p=0,08 (pavaizduota 6 – 7 paveiksle). Sutrikimų struktūra tarp 2010m.ir 2012m. mergaičių keitėsi itin nežymiai - koreliuoja 97% su statistiniu patikimumu p=0,17 (pavaizduota 8 – 9 paveiksle).

Darbo rezultatai parodė, kad vos tik keli procentai (t. y. iki 5 procentų) vaikų patiria seksualinę prievartą iš visai nepažįstamų asmenų. Apie 30 procentų vaikų patiria seksualinę prievartą iš artimų žmonių, apie 25 procentus – iš mažai pažįstamų asmenų ir didžiausią prievartautojų grupę – apie 40 procentų sudaro neblogai pažįstami žmonės. Prievartos šaltinių struktūra tarp 2010m.ir 2012 m. išliko beveik tokia pati - koreliuoja 95% su statistiniu patikimumu p=0,05. Tai parodyta 10 paveiksle.

Šio darbo metu pastebėta, kad 2012 metais lyginant su 2010 metais, vidutiniškai 5 procentais sumažėjo bylų, kuriose būtų įtariami seksualine prievarta itin artimi asmenys

– vaikų tėvai, patėviai, broliai, įbroliai ir pan. Kyla klausimas: „Ką tai galėtų reikšti?“. Ar kad iš tiesų šių nusikaltėlių sumažėjo, jie suprato, kad už tokį nusikaltimą bus nubausti. Ar kad šie nusikaltimai itin uždarose aplinkose – šeimose – tapo dar kruopščiau slepiami ir sunkiau ištiriami?

Diskusija

Vaikai (ypač mažesni) ne visada supranta, kad tai, kaip su jais elgiamasi, kas jiems yra daroma, yra seksualinė prievarta (6). Vaikai dažnai yra apgaudinėjami išnaudotojo ir jiems neleidžiama susivokti, kas su jais vyksta iš tikrųjų, kad jų atžvilgiu vykdoma prievarta. Pvz.: sakoma: visi tėvai (patėviai ar pan.) taip elgiasi su savo dukromis/vaikais. „Tai tiesiog žaidimas, kurį mes žaidžiame“. Vaikams grasinama: „apie tokius dalykus niekam negalima papasakoti, niekas tavęs neužstos, jei sužinos“. Jiems žadamos bausmės, jei papasakos: mušimas, baudimas. Jei papasakos, žadama susidoroti su juo ar jo artimaisiais. Vaikai nedrįsta apie tai pasakoti, nes bijo pasekmių (3).

Pati patirta seksualinė prievarta stipriai paveikia vaiko psichiką (7). Nežiūrint to, vaikas, patyręs seksualinę prievartą, įtraukiamas į baudžiamąjį procesą, ir šiose bylose pagrindiniu informacijos šaltiniu tampa nukentėjusio vaiko parodymai (12). Įtariamieji, pasitelkę advokatus, visokiausiais būdais išsisukinėja, stengdamiesi paneigti vaiko parodymus. O nukentėjusio vaiko atstovai dar labai dažnai neturi tokio gynėjo (advokato) (11). Vaikai nėra tinkamai apsaugoti nuo antrinio traumavimo baudžiamojo proceso metu: egzistuoja būtinybė vaikui duoti parodymus, net ne vieną kartą dalyvauti apklausose bei tyrimuose, kartais net vėl susitikti su įtariamuoju (5). Visa tai dažniausiai vaikams sukelia pakartotinę arba vadinamąją antrinę traumą (retraumatizavimas).

Antrinį (pakartotinį) vaiko psichikos traumavimą arba retraumatizavimą sukelia:

- Nepalaikančios, nepriimančios, neigiamos vaiko artimiausios aplinkos (šeimos, mokytojo, draugų) reakcijos.
- Netinkamas apklausiančiųjų vaiką ar teikiančiojo jam „pagalbą“ elgesys, kai vaikas nėra adekvačiai priimamas emociškai, jam rodomas abejingumas, nejautrumas, nusistebima iš jo pasakojimo. Toks elgesys su vaiku dar labiau sumažina jo saugumo jausmą.
- Vaiko dalyvavimas teisme ir kitose teisinėse procedūrose jam kelia nerimą, baimę, todėl dėl tokios įtemptos emocinės būsenos, vaikas nebegali ramiai ir aiškiai galvoti, prisiminti realių įvykių, suteikti pakankamai aiškių parodymų.
- Įvykis paviešinamas, prasideda patyčios.
- Vaikas ne laiku paimamas iš šeimos, kurioje vyksta prievarta, o vėliau vėl grąžinamas į ją (tokiu būdu problema ne tik neišsprendžiama, ji dar labiau slepiama tokioje šeimoje, vėliau dar sunkiau atpažįstama ir nustatoma).

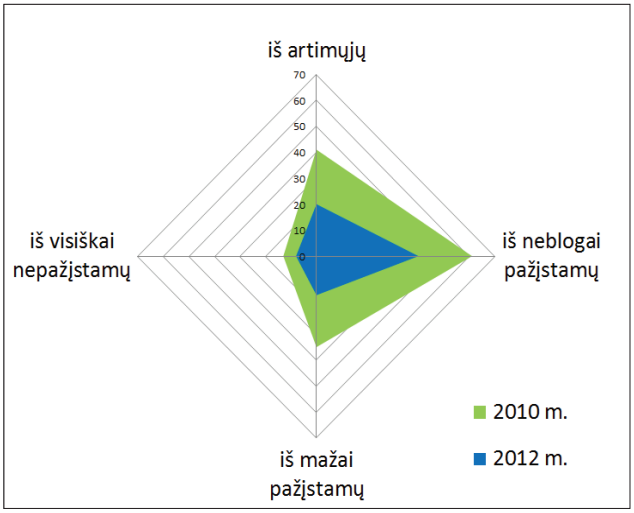

10 paveikslas. Vyraujantys prievartos šaltiniai

Požymiai, kad vaikas patyrė seksualinę prievartą, kiekvienam vaikui būna skirtingi. Tačiau yra ir bendrų požymių bei tendencijų, padedančių atpažinti ir įvardyti prievartą. Šių vaikų emocijos būna stiprios, greitai kintančios. Šie vaikai, dažniau nei jų bendraamžiai, būna liūdni, užsisklendę, išsako savižudiškas mintis, nepasitikėjimą kitais žmonėmis. Dažnai jaučiasi sutrikę ir nežino, ką jiems daryti. Vaikai, patyrę seksualinę prievartą, išgyvena skirtingus jausmus sau, prievartautojui, aplinkai. Vaiko jausmai sau: pyktis, neapykanta, kad negali pasipriešinti prievartai, bejėgiškumas, gailestis sau, kaltė, baimė, nesaugumas. Vaiko jausmai aplinkai: nepasitikėjimas aplinkiniais, neapykanta jiems už tai, kad jie nieko nemato, nepastebi, kad nieko nedaro. Vaiko jausmai prievartautojui: tai gali būti ne tik pyktis šiam žmogui. Bet, kai prievartaujantis vaiką asmuo yra artimas jam žmogus (šeimos narys, globėjas, mokytojas ar pan.), vaikas jam jaučia ambivalentiškus jausmus: jis ir myli šį asmenį, ir nekenčia jo, pyksta ant jo. Tokiu atveju vaiko gyvenimas tampa dvilypis. Prievartautojas vienokį elgesį su vaiku demonstruoja viešumoje, šeimoje ir prievartauja vaiką, likus jiems dviem (1).

Dažnai negalėdamas išreikšti savo sunkumų žodžiais, vaikas „leidžia“ kalbėti savo kūnui: prievartą patyrę vaikai dažniau nei bendraamžiai skundžiasi galvos, pilvo, skrandžio skausmais, turi miego, nerimo, valgymo sutrikimų, dažniau nei kiti vaikai šlapinasi į lovą (2).

Vaiko, patyrusio seksualinę prievartą, elgesio pakitimai atsiranda dėl mąstymo, suvokimo, pažintinių funkcijų pakitimų. Todėl vaiko elgesys gali tapti priešiškas, agresyvus,

impulsyvus, delinkventinis. Arba atvirkščiai vaikas gali būti bailus, nuolankus, pataikūniškas, nedrįstantis išreikšti savo nuomonės, elgiasi taip, lyg būtų nematomas. Vaikas ima nuvertinti save, mano, kad visi žmonės dėl to, kas atsitiko su juo (jis patyrė prievartą), jį laiko „blogu“, todėl ir ima elgtis atitinkamai (kaip „blogas“).

Mokykloje sunkumai iškyla, nes vaikui sunku sukaupti ir išlaikyti dėmesį; jis gali pradėti vengti eiti į mokyklą. Vaikas gali pradėti elgtis ne pagal savo amžių – itin brandžiai arba, priešingai, labai vaikiškai, norėdamas pritapti prie aplinkos, gauti iš jos palaikymą ir dėmesį.

Dar vienas elgesio pakitimas dėl seksualinės prievartos – seksualizuotas vaiko elgesys. Seksualizuotas elgesys patvirtina, kad vaikas yra patyręs seksualinę prievartą. Friedricho ir kt. (1991 m.) tyrimas parodė, kad beveik 3/4 prievartą patyrusių berniukų ir 2/5 prievartą patyrusių mergaičių pasižymi pernelyg seksualizuotu elgesiu, pavyzdžiui, jie ima labai daug arba viešose vietose masturbuotis, turi polinkį dažnai ir su įvairiais žmonėmis kalbėti apie seksualinius dalykus, turi itin daug, ne pagal amžių seksualinių žinių.

Sunkumai teismo posėdžiuose, kai vaikams, patyrusiems šią prievartą, tenka perteikti šį įvykį, o vaikas dėl savo psichikos nebrandumo, specifinių raidos ir emocinių poreikių tai daro savitai, išlieka. Teismai tebelieka orientuoti į suaugusiųjų psichiką ir sunkiai suvokia vaiko psichologiją, t. y. neįsisąmoninama, kad vaiko psichologija yra kita, jis nėra mažas suaugusysis, todėl vaikui dažnai keliami nepagrįsti reikalavimai (8). Vaikas dėl nepilnai išsivysčiusių psichikos (kognityvinių, atminties ir kt.) funkcijų įvykį suvokia savaip, o dar po kurio laiko (kelių mėnesių ar pusmečio) patirtus įvykius gali suvokti, prisiminti ir perteikti dar kitaip, duoti kitokius parodymus, nei buvo užfiksuota tuoj po įvykio (patirtos prievartos). Tokiu atveju itin svarbu suprasti vaiko psichologiją, jo raidos etapą, emocinę būseną, išgyvenimus (9). Teismuose tokiu atveju, kai vaikas kiek pakeičia savo parodymus, pasakojimą, kyla daug nesklandumų ir sumaišties, nežinoma, kaip paaiškinti tokį vaikų elgesį, nelabai imama tikėti psichiatrų ekspertų, kitų specialistų parodymais, pamirštama, kad vaikai yra besivystančios asmenybės, turinčios specifinių raidos ir emocinių poreikių, jų suvokimas bei kognityviniai gebėjimai nėra galutinai išsivystę, jie kinta (13). Jeigu netikėti eksperto paaiškinimais, tai kuo tada galima tikėti? Kaip bebūtų gaila, teismai mūsų šalyje kartais išlieka labiau orientuoti į nusikaltusiuosius suaugusius nei į nukentėjusiuosius vaikus.

Net vienintelė vaikystėje patirta prievarta gali turėti įtakos visam tolimesniam jau suaugusio žmogaus gyvenimui (10). Tai yra tokie žmonės suaugę turi bendravimo su kitais žmonėmis, ypač priešingos lyties atstovais, sunkumų, jie nepasitiki kitais žmonėmis, vengia užmegzti artimus ir intymius santykius. Vaikystėje patyrus prievartą, dažnesni nerimo, depresijos, savižudybės atvejai jau suaugus (4). Taip pat seksualinė vaiko prievarta, vaiko įtraukimas į seksualinę veiklą, padidina prievartos grėsmę jau suaugus, nes būna susiformavusi tam tikra asmenybė, tam tikro elgesio stereotipai (14). Moterys, vaikystėje patyrusios seksualinį išnaudojimą, prievartą ir negavusios adekvačios pagalbos laiku, dažnai blogai vertina save, pasižymi žema saviverte, dėl to gali tapti seksualiai išnaudojamomis.

Išvados

1. Vien dėl seksualinės prievartos atskleidimo vaiko savijauta nepagerėja.
2. Vaikai (ypač mažesni) ne visada suvokia patiriantys seksualinę prievartą.
3. Didžiajai daliai vaikų, patyrusių seksualinę prievartą, nustatomi vienokie ar kitokie psichikos sutrikimai.
4. Tik iki 5 procentų vaikų ir paauglių Lietuvoje patiria seksualinę prievartą iš visai nepažįstamų asmenų.
5. Vaikų, paauglių, patyrusių seksualinę prievartą, psichikos būsena bei jų realybės suvokimas pakinta: jie nuvertina save, pasaulį ima suvokti kaip priešišką, atsiranda nesaugumo jausmas, nepasitikėjimas kitais žmonėmis, sutrinka tarpusavio ryšiai, ypač ryšiai su priešinga lytimi (kai prievartautojas priešingos lyties).
6. Pakartotinės vaikų apklausos (apie buvusią prievartą), neprofesionalūs įvairių institucijų darbuotojų veiksmai, vaikų dalyvavimas teismuose, užsitęsusios teisinės procedūros, vaikus traumuoja pakartotinai, stiprina jų nepasitikėjimą aplinka bei didina neigiamas seksualinės prievartos pasekmes.
7. Seksualinės prievartos pasekmės gali pasireikšti ne iš karto; laikui bėgant jos gali sunkėti.
8. Vaikas gali pasveikti tik tada, kai jis nebepatiria prievartos, jis pats ir jo šeima gauna visapusišką psichologinę, socialinę, teisinę pagalbas, jo nebeliečia teisinės procedūros.
9. Vaikams, negavusiems tinkamos savalaikės pagalbos ir palaikymo dėl patirtos seksualinės prievartos vaikystėje, psichikos sutrikimai bei kitos ilgalaikės neigiamos pasekmės išlieka ilgą laiką, net suaugus.

Literatūra

1. Beithman J. Zucker K., Hood J. A review on the long term effects of child sexual abus. Child abuse and neglect. 1992; (16).
2. Dominguez R. Z., Nelke F. C., Perry B. D. Sexual Abuse of Children: Its Psychosomatic Consequences. Encyclopedia of Crime and Punishment, 2001.

3. Faller K. C. Child sexual abuse: intervention and treatment. U. S. department of Health and Human services Administration for Children and Families, 1993.
4. Furniss T. Vadovėlis įvairių sričių specialistams apie vaikų seksualinį išnaudojimą. Vaiko teisių informacijos centras, Vilnius, 2002.
5. Goodman G. S., Taub E. P., Jones D. P. Testifying in criminal court: emotional effects on child sexual assault victims. Monographs of the Society for Research in Child Development. 1992.
6. Grigutytė N., Karmaza E., Kemerienė S. Vaikų, patyrusių seksualinę prievartą, ir jų artimųjų reabilitacija ir reintegracija. Metodinės rekomendacijos psichologams. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004.
7. Herman J. L. Trauma and Recovery. Basic Books, 1992.
8. Kilikevičienė V., Viltrakytė I. Seksualiniai nusikaltimai prieš vaikus ir paauglius Lietuvoje. Sveikatos mokslai, 2012; (2).
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002; (46).
10. Mullen P.E., Martin J.L., Anderson J.C. Childhood sexual abuse and mental health in adult life. British Journal of Psychiatry. 1993; (163).
11. Sas L., Psych C. Ph. D. The Interaction Between Children's Developmental Capabilities and the Courtroom Environment: The Impact on Testimonial Competency. Research Report, 2002.
12. Specialistų apklausa Socialinių įstaigų priežiūros ir audito departamento prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kartu su Lietuvos psichologų sąjunga. Mokomieji seminarai vaikų seksualinės prievartos ir komercinio seksualinio išnaudojimo tema, Vilnius, 2004.
13. Saywitz K. J., Goodman G. S. Interviewing childen in and out of court. Current research and practice implications in Briede J., Berliner L., Bulkey J. A., Jenny C ir Reid T. The APSAC handbook on children maltreatment, 1996.
14. Urquiza A. J., Winn C. Treatment for Abused and Neglected Children: Infancy to Age 18. U. S. Department of Health and Human Services. Administration on Children, Youth and Families, 1994.

CHILDREN AND ADOLESCENTS WHO SUFFERED SEXUAL VIOLENCE AND ABUSE: DIFFICULTIES AND CHANGES IN COMPREHENSION OF REALITY (data of children/adolescent outpatient complex forensic psychiatric-psychological expertises at the Child and Adolescent Department of State Forensic Psychiatry Service in 2010 and 2012)

V. Kilikevičienė

Key words: children and adolescents who suffered sexual abuse, secondary (repeated) psychic trauma or retraumatisation, reality comprehension disorder.

Summary

The aim of this study is to examine the changes in psychic condition of children and adolescents (under 18 years of age) in cases of sexual abuse, abusive behaviour and sexual violence with a particular focus on changes in their comprehension and assessment of reality. The study focuses on changes in psychic condition and disorders typical for children who became victims.

Analysis is implemented comparing changes in the psychic condition of children and adolescents who were subject to outpatient forensic psychiatric-psychological expertise at the Child and Adolescent Department of State Forensic Psychiatry Service in 2010 and 2012. The study compares expertise results and conclusions from 2010 to the results and conclusions from 2012. In 2010 there was a peak of criminal proceedings due to increased number of cases of sexual crimes against children and adolescents in Lithuania. It may be assumed that in those years so called "Kaunas pedophile case" caused particular sensitivity considering this type of criminal investigations as no other significant events that might have conditioned increase of this kind of proceedings were observed.

In this study some other factors that influence changes in the psychic condition and reality comprehension of children and teenagers who suffered sexual violence are also analyzed. It concerns not only the particular violence itself but also the fact that children are involved in criminal proceedings, and their testimony becomes a basic source of information about their experience; and children are not protection against secondary victimization in the criminal proceedings as they often have to attend court hearings, repeated interrogations and surveys, and even encounter the suspect. All this causes the secondary (repeated) psychic trauma or retraumatisation.

In the study, it is analyzed how all that negative experience change emotions, feelings, behaviour, thinking, comprehension, perception and understanding of reality. There appear difficulties in court hearings where these children have to describe the event, and the child does it specifically because of mental immaturity, specific developmental and emotional needs.

In addition this study focuses on the results of analyses conducted comparing occurrence of psychic disorders in children and adolescents who suffered sexual abuse and abusive behaviour in 2010 and 2012 respectively (these are the cases where outpatient complex forensic psychiatric-psychological expertises were carried out). On the basis of outpatient forensic psychiatric-psychological expertises in 2010 and 2012, the study focuses on age breakdown, and distribution of boys and girls who suffered sexual abuse. Comparison includes subjects of child sexual abuse, i. e. who sexually abused children and adolescents, and if there were changes in subjects in 2010 and 2012 respectively.

The study analyses why in the cases where investigation in such criminal proceedings were carried out improperly and children or and adolescents did not receive adequate and timely support the negative and serious consequences persist for a long time, and even when they become adults.

Correspondence to: vkilikeviciene@gmail.com

Gauta 2013-12-03